

Анна Покровская

СКИТИТЕ ИЗЧЕЗНАЛИТЕ ВЛАДЕТЕЛИ НА СТЕПИТЕ

*Великият народ, живял между
митовете и реалността*

СКИТИТЕ ИЗЧЕЗНАЛИТЕ ВЛАДЕТЕЛИ НА СТЕПИТЕ

Великият народ, живял между митовете и реалността

Автор Анна Покровская

Превод Г. Иванов

Редактор Нели Стефанова

Издателство „Паритет“, София

256 стр.

С излизането си на сцената на световната история и за съвсем кратък период от време скитите се превръщат в една от най-влиятелните сили в историята на света. Нашествието им в Западна Азия кара целия западен свят да трепери само при споменаването на името им, а редовете от Библията, посветени на скитите, са изпълнени със страхопочитание към този непримирим, но и жесток народ. Асирийците мъдро се съюзяват с тях, а останалите племена, които се опитват да завладеят Древна Скития остават разочаровани. Персийският цар Дарий I Велики едва се отървава жив, а Зопирон, изпратен от самият Александър Велики загива заедно с цялата си армия в битка с тях. Единствени сарматите, родственици на скитите, успяват да нанесат съкрушителен удар на Скития, след който тя се свива до размерите на малко царство, а не след дълго изчезва напълно. Скитите били претопени от околните племена, оставяйки след себе си единствено надгробни могили.

Книгата разказва увлекателната история на изчезнали-те владетели на степите и съдържа много интересни и малко известни факти.

**За поръчки на книги от сайта
www.paritetbf.com – 20% отстъпка.**

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-652-8

СЪДЪРЖАНИЕ

КАК СЕ ПОЯВЯВАТ СКИТИТЕ ЛЕГЕНДИ И АРХЕОЛОГИЯ	7
РАЗКАЗИ ЗА СКИТИТЕ	16
СТЕПИТЕ – МЯСТО ЗА РАЗВИТИЕ НА СКИТИТЕ	21
Номади, коне и скотовъдство	21
Откъде идват скитите	33
Войни с Урарту	33
КРАЯТ НА АСИРИЙСКАТА ИМПЕРИЯ И НАШЕСТВИЕТО НА КИМЕРИЙЦИТЕ	37
Кимерийски племена	41
Кимерийска култура	42
СКИТСКА ВОЙНА С ЕГИПЕТ	44
Легенди за похода към Египет	48
ПОРАЖЕНИЕТО НА СКИТИТЕ ОТ МИДИЙСКИЯ ЦАР КИАКСАР	51
ЕЖЕДНЕВИЕТО НА СКИТИТЕ БИТ И ОБИЧАИ НА ЕДИН НОМАДСКИ НАРОД	57
Номадският бит	57
Храната на скитите	59
СКИТСКАТА КУЛТУРА В ДЕТАЙЛИ ЖИЛИЩА И ОБЛЕКЛО	63
Жилището на скитите	63
Облеклото на скитите	65
Приборите за хранене	69
Изкуството на ездата	73
Семеен живот	88
АМАЗОНКИТЕ МИТОЛОГИЯ И ИСТОРИЧЕСКА ИСТИНА	97
Реалността през очите на древните гърци	97
Били ли са амазонките съпруги на сарматите?	107
РЕЛИГИОЗНИ ВЯРВАНИЯ НА СКИТИТЕ	112
Скитски божества	117

Магьосничество.....	128
Скитският погребален култ	132
Символика на скитските татуировки.....	149
ОБЩЕСТВЕНА ОРГАНИЗАЦИЯ.....	159
Скитските вождове.....	159
Скитските воини.....	160
ВОЕННО ИЗКУСТВО НА СКИТИТЕ.....	165
Военна организация на скитската държава	165
Скитските стрелци в армията на Александър Велики.....	180
Скитското отбранително въоръжение	183
СКИТСКИЯТ ПОХОД НА ДАРИЙ I.....	191
Персийският владетел Дарий I.....	191
Персийската армия.....	194
Партизани от древността	200
Битката, която не се състоя.....	211
Бягството на Дарий.....	215
ИЗКУСТВОТО НА СКИТИТЕ.....	219
Животинските орнаменти и културното наследство	219
Скитски златни бижута	223
КРАЯТ НА СКИТСКАТА ЕПОХА. КЪДЕ ИЗЧЕЗВАТ СКИТИТЕ?.....	230
Анахарсис – скитският мъдрец.....	230
Скитският цар Скил	235
Скитският цар Атей.....	236
ПРИЧИНИ ЗА ПАДАНЕТО НА ВЕЛИКА СКИТИЯ	242
ХРОНОЛОГИЯ НА СКИТСКАТА ИСТОРИЯ	
ОТ XII ВЕК ПР.Н.Е. ДО IV ВЕК СЛ.Н.Е.	246

„И не само в Европа, но дори и в Азия няма народ, който сам да може да се противопостави на скитите, ако те са обединени.“

Тукидид

„В продължение на 28 години скитите властват в Азия, а тяхната дързост и безредие довеждат всичко там до пълен хаос.

Обикновено са високи и красиви, с ръждивочервени коси. Излъчването им е по-скоро войнствено, отколкото свирепо. Сред всички хора, които съм познавал лично, най-достойните бяха именно скитите.

Когато скитският воин убие първия си враг, изпива част от кръвта му. В битка всеки носи на царя главите на повалените врагове. Само този, който представи глава като доказателство, получава своя дял от пляката. Без такава – няма възнаграждение.“

Херодот

Скитски войни, реконструкция

КАК СЕ ПОЯВЯВАТ СКИТИТЕ ЛЕГЕНДИ И АРХЕОЛОГИЯ

Скития... скити... Имена, добре познати на всеки, който се интересува от историята. Щом започне разговор за този загадъчен народ, в съзнанието не се появяват техните постижения в изкуството или стопанството, а си спомняме за понятия като „скитска война“ и „партизанска тактика“.

Скитите дълго време владеят степите и остават непобедими. Те водят битки със смайваща мобилност и жестокост. Дори велики царе и пълководци като персите Кир II и Дарий I, както и самият Александър Велики, не успяват да ги победят.

Скитите говорят езици от иранската група, тъй като са далечни роднини на множество народи от Европа и Азия по индоевропейска линия. Те представляват едно от по-малките разклонения на могъщото дърво на индоевропейските народи – сред които се нареждат индоиранци, славяни, балтийци, германци, римляни, келти, гърци, арменци и албанци.

Произходът на самите индоевропейци остава обект на оживени научни спорове вече десетилетия. Дори и най-съвременните изследователски методи по-скоро разкриват нови пластове и въпроси, отколкото да дават окончателни отговори.

Някои смятат, че прародината на индоевропейците трябва да се търси в предноазиатските земи – в Мала Азия, Северното Междуречие или Арменското плато.

В Мала Азия се оформя и най-старата известна индоевропейска държава – Хетското царство от II хилядолетие пр.н.е.

Хетите, гърците и арменците се откъсват рано от общото индоевропейско ядро. Именно от Мала Азия гър-

ците се придвижват към Балканите, което подсилва хипотезата за малоазийския произход. Тази теория намира опора в езиковите данни и археологическите свидетелства – включително в материалната култура и в някои ключови иновации, като изобретяването на бойната колесница, характерна за древните индоевропейци.

Други учени локализируют прародината на индоевропейците в степите около североизточното крайбрежие на Черно море, Северен Кавказ и региона на Каспийско море. Именно оттам обредът на могилните погребения (курганите) започва да се разпространява в Европа заедно със заселващите се племена.

През хилядолетията, предшествали бронзовата епоха, в този район живеят развити скотовъдни и земеделски общности. Привържениците на тази теория подчертават, че археологическите данни не показват значителен приток на ново население отвън – което според тях подкрепя идеята за местен произход.

Те обръщат внимание и на езиковите сходства, като изтъкват някои родствени елементи между индоевропейските езици и езиците от Северна Евразия – по-специално уралските и алтайските езици.

В миналото голяма популярност печели теорията за „арктическият“ или „скандинавският“ произход на индоевропейците. Нейните поддръжници приемат, че индоевропейците принадлежат към „нордическият“ расов тип, който присъства в северозападна Евразия още от дълбока древност.

Днес тази хипотеза има ограничена подкрепа, главно сред учени от Северна Европа. Според нея прародината на индоевропейците се намира в Скандинавия или дори в руските северни територии. Оттам, предполагат привържениците ѝ, индоевропейските племена постепенно се разпръскват на юг в рамките на няколко века.

Каменна бравда. Катакомбна култура

Инструмент за сечене и рязане, с каменна работна част и напречна дръжка. През горния палеолит каменната бравда замества по-древната бравда за сечене.

Във всеки случай лингвистите и археолозите са единодушни, че древното индоевропейско единство се разпада към края на III хилядолетие пр.н.е. Бъдещите индоирански племена се изолират на изток от индоевропейските земи – в степния и лесостепния пояс на Евразия. Именно там, на изток от Средното Поднепровие, трябва да търсим земите на най-древните арийци.

Терминът „ария“ обединява всички индоирански племена. В индийските веды и по-късния санскрит думата добива значение „благороден“ или „роден с благородство“. От „ария“ произлизат и названия като „арджана“, „еран“ и „иран“, които означават „страната на ариите“.

Историята на арийците не протича в мир и спокойствие. Животновъдните племена с многобройните си стада пътуват из равнините на Централна Азия и Каспийско море, съревновавайки се помежду си за пасища. Границите както на големите културни общности, така и на отделните племена, се променят бързо – всяко племе яростно защитава своите територии.

Древните арийци нямат централна власт. Легендите разказват за калейдоскоп от десетки малки „царства“, които от време на време се обединяват в големи съюзи – за завоевателни или отбранителни войни. Тези съюзи са могли да се разпаднат също толкова бързо, колкото са възниквали, а върху техните руини да се породят нови обединения.

Отзвукът от тези понякога катастрофални движения, сблъсъци и смесвания на сродни племена е запазен в най-древните свещени текстове на арийците – индоарийската Ригведа и иранската Авеста.

Още в началото на второто хилядолетие пр.н.е. иранската общност започва да се разпада. Преминаването на северните степни племена към номадско скотовъдство оказва решаващо влияние върху отслабването на връзките между различните клонове на иранците. Използвайки терени, неподходящи за примитивно земеделие, първо като пасища за добитъка, а после и като основно местообитание, северната част на иранците напълно се отказва от земеделието.

В същото време номадите продължават да се нуждаят от земеделски продукти. Затова от този момент нататък земеделските племена в Централна Азия и на Иранското плато стават обект на постоянни набези от страна на своите северни съседи.

Южните иранци вече не признават номадите като част от арийците и „иранците“, запазвайки това име за себе си. Те наричат враговете си „турия“ или „тури“, а земята им – „Туран“. Номадите обаче не се отказват от името арийци.

Върхове на копия (кремък). Култура Срубна¹.

То се възражда в Северното Черноморие като название на мощното номадско племе алани – арийци, или „арийски народ“.

Тази раздяла става необратима. Ожесточените войни с „турите“ или „туранците“ засенчват живота на уседналите иранци. Именно през тези векове, в степния север, в сърцето на номадския „Туран“, започва историята на едно от най-великите племена – „народът на стрелците“ – скитите.

Ако се основаваме на трудовете на древните историци, територията, която те наричат Скития, обхваща обширни пространства – степите от долното течение на Дунав, Северното Черноморие, Крим и Дон, и продължава на изток. Именно там, в районите на днешен Казахстан, Туркестан и Узбекистан, живеят скитските племена, които народите на Азия, особено персите, наричат саки.

Историците от Античността определят саките като „азиатски“ скити, докато персите използват термина „отвъдморски“ за скитите, които населяват Европа.

¹ Култура Срубна – археологическа култура от бронзовата епоха, наречена така заради особеностите на погребалния обред: мъртвите са погребвани в специални дървени колиби от трупи. Късна бронзова епоха XVIII-XII в. пр. н. е., (според други оценки - XVI-XII в. пр. н. е.).

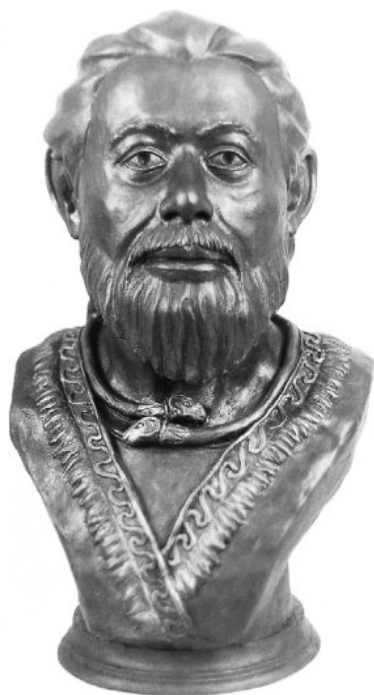
Курций Руф дава приблизително описание на Скития в рамките, в които тя е била позната на хората от онова време, като акцентира върху идентичността както на „европейските“, така и на „азиатските“ скити. Според него: „Реката Танаис (Дон) отделя бактрийците от европейските скити и служи като граница между Азия и Европа. Племето на скитите, намиращо се близо до Тракия, се простира на изток и на север, но не граничи със сарматите, както някои предполагат, а всъщност представлява част от тях. То заема и друга територия, непосредствено отвъд реката Истър (Дунав), която също граничи с Бактра – крайната граница на Азия.

Тези земи са населени от скити на север; по-нататък се простират гъсти гори и необитаеми райони. Районите по Танаис и Бактра носят следите на една и съща култура“.

Скитите нямат собствена азбука и не сечат монети. Въпреки това богатото разнообразие от предмети, открити в техните погребения, свидетелства за тяхната висока изобретателност и умения в изработката на предмети. Културата на номадите се влияе значително от Изтока – преди всичко от Китай; персийските елементи са най-видими в централните райони, а гръцките – на Запад. Въпреки тези чужди влияния обаче, номадската култура остава преобладаваща в целия този обширен регион.

Първоначалната степна култура се усеща, макар и с по-слабо присъствие, както в източните, така и в западните културни пластове.

Скитите се организират в общности и се подчиняват на своите вождове. Те са див народ, който обича да воюва, да граби и да скалпира враговете си. Тяхната храброст в битките е прославена в могъщите царства на Асирия, Мидия, Партия и Гърция. През VII век пр.н.е. скитите всяват страх из цяла Мала Азия.

*Реконструкция на портрет на скитски воин от IV в. пр.н.е.
Курган № 12 край село Терновое.*

В същото време богатството и страстта на скитите към пищни украси им печелят благоволенieto на гръцките търговци и занаятчийци – майстори, които се заселват в Боспорското царство, особено в Пантикапей (днес Керч, Крим). Гърците с готовност работят за богатите номади, от които зависят за доставките на много хранителни продукти. Връзките между тях вероятно се осъществяват чрез бартерна търговия, а от VI век пр.н.е. нататък гръцките майстори изработват предмети специално за скитската аристокрация.

Открити са предмети, украсени със сцени от номадския живот, които очевидно представляват интерес предимно за племенните водачи.

Скитите носят дълги коси, мустаци и бради и се обличат с дрехи от кожа, лен и вълна. Мъжкият костюм включва дълги тесни панталони, които могат да бъдат прибрани в ботуши или носени свободно, както и сако или кафтан, препасан с кожен пояс. Облеклото се допълва с ниски меки ботуши и филцов башлък (покривало за глава, шапка). Женското облекло се състои от дълга рокля и горна пелерина. Дрехите на скитите са украсени с орнаменти и шарки, бродирани с цветни конци. Те се украсяват също с мъниста, обеци, висулки, медальони, гривни и огърлици. Външната красота на скитските портрети и изображения не бива да ни заблуждава. От асирийци, евреи, гърци и римляни знаем, че скитите са необуздани и жестоки воители, които се наслаждават на войната, грабежа и скалпирането на победените врагове. Тяхната храброст в битките и неукротимата им жажда за победа предизвикват както възхищение, така и страх дори сред жителите на могъщите държави на Изтока – Асирия, Мидия, Урарту, Вавилон и Египет. Не е случайно, че първото историческо появяване на скитите през VII век пр.н.е. е свързано с опустошителните им нашествия в териториите на древните цивилизации в Закавказието и Западна Азия.

Краят на III и началото на II хилядолетие пр.н.е. е бурен период в историята на Евразия. По това време, след Египет и Месопотамия, се раждат и развиват нови древни цивилизации – първо в Изтока, а по-късно и в Европа. Изграждат се държави, развива се писмената култура и все повече народи напускат примитивния племенен начин на живот. Именно тогава, след многобройни преселения, се оформят в голяма степен границите на съвременните народи и езици.

Гръцката колонизация и римските завоевания засягат предимно Европа и Средиземноморието, а германските поселения влияят главно на централната част на континента. Мащабните миграции на турците и арабите през

Средновековието променят значително картата на Азия и европейските степи. Въпреки това, нито едно от тези събития не преобръща толкова радикално географията на познатия свят, колкото движението на племената в зората на цивилизацията.

Трудно е да предположим имената или езиците на народите, които са се движили из обширните пространства на Евразия, измествайки своите понякога не помалко загадъчни противници и заемащи техните територии. Те побеждават, но често изчезват в неизвестност векове по-късно – един след друг. Съвременната археология и лингвистиката са напреднали значително и предлагат убедителни теории по този въпрос. Въпреки това, всяка от тези теории остава отворена за нови проверки и научна обосновка.